

KULTURNI DAN – 4. razredi

Delo in življenje Franceta Prešerna

Današnji dan se bo v celoti vrtel okrog življenja in dela našega največjega pesnika dr. Franceta Prešerna.

V soboto, 8. februarja, Slovenci namreč praznujemo kulturni praznik, ob katerem se spominjamo in se s hvaležnostjo oziramo na bogato pesniško zapuščino dragega pesnika.

Na ta dan poteka osrednja državna proslava, na kateri podelijo Prešernove nagrade in nagrade Prešernovega sklada za vrhunske dosežke na področju umetnosti, ki pomenijo obogatitev slovenske kulturne zakladnice.

Več o letošnjih nagrajencih si lahko preberete tule:

<https://www.dsr.si/novice/znani-so-presernovi-nagrajenci-2025>

Pesnik France Prešeren je za nas tako pomemben, ker je bil prvi Slovenec, ki se je po kakovosti svojega pisanja lahko kosal z evropskimi sodobnimi književniki in je tako dvignil raven slovenskega knjižnega jezika.

Prav je, da o njem izvemo kaj več, kajne?

Za uvod bomo prisluhnili Prešernovi najbolj znani in priljubljeni pesmi – **Zdravljici.**

Zdravljica je pesem, ki jo je France Prešeren napisal novembra leta 1844. Po 6. členu ustave je 7. kitica Zdravljice uradno besedilo himne Republike Slovenije.

*Žive naj vsi narodi
ki hrepene dočakat' dan,
da koder sonce hodi,
prepir iz sveta bo pregnan,
da rojak
prost bo vsak,
ne vrag, le sosed bo mejak!*

**Melodijo zanjo je napisal duhovnik in skladatelj
Stanko Premrl, ko je bil star komaj 25 let.**

To je zagotovo **najlepša himna na svetu, saj je ena
redkih, ki ne govori o vojskovanju, pač pa o
prijateljstvu in ljubezni.**

Med poslušanjem himne spoštljivo stojimo, ob koncu ne ploskamo ali žvižgamo.

<https://www.youtube.com/watch?v=Zc7aLyhZ94>

~~Žive naj vdi naródi
Ki hrepóti dočakat' dan,
De kómu súnca hódi,
Prepir iz soata bó progán,
Derojáh
Prost bo vsak,
Ne vrág, če sósed bo mójáh.~~

O tem, zakaj je besedilo naše zares imenitne himne tako grobo prečrtano, prisluhnite v naslednjem prispevku.

<https://www.youtube.com/watch?v=EivGZpWs5Hg>

France Prešeren se je rodil **3. decembra 1800**, v kmečki družini v Vrbi na Gorenjskem.

Mati je želela, da bi njen sin postal duhovnik, zato se je začel leta 1808 šolati pri stricu, ki je bil duhovnik na Kopanju pri Grosupljem. Kasneje je obiskoval ljudsko šolo v Ribnici, kjer je bil kot odličen učenec zapsan v zlato knjigo.

Leta 1822 se je vpisal na pravno fakulteto na Dunaju, študij dokončal in se zaposlil pri ljubljanskem odvetniku Leopoldu Baumgartnerju.

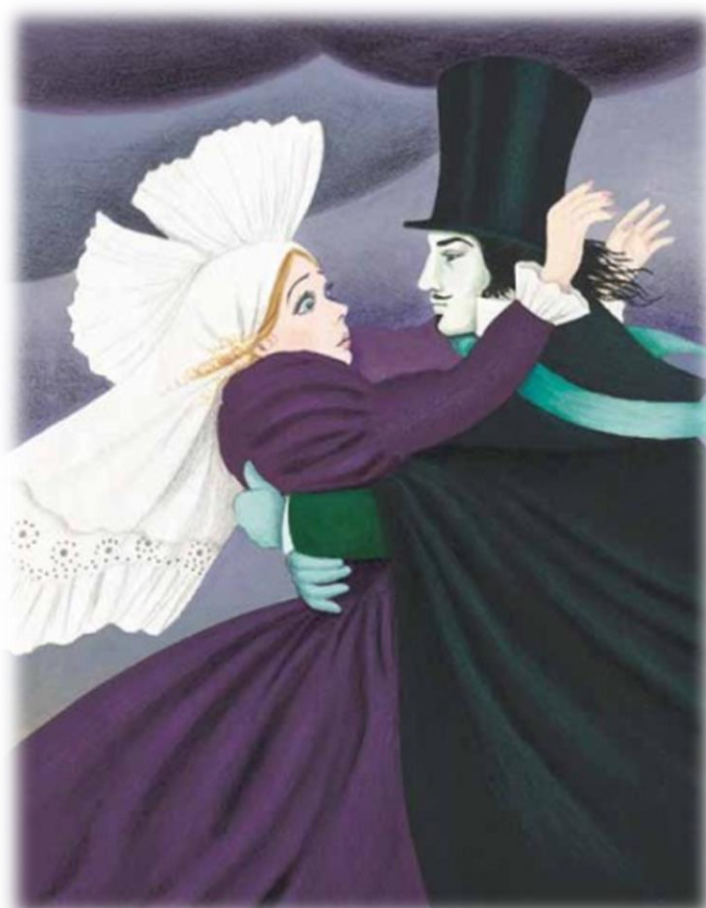
Leta 1832 je Prešeren v Celovcu opravil sodno-odvetniški izpit in začel pisati za **zbornik Kranjska čbelica**.

6. aprila 1833 je Prešeren v **trnovski cerkvi prvič zagledal Julijo Primic**, dekle iz bogate ljubljanske družine, in se vanjo zaljubil. Neuslišana ljubezen do Julije je močno zaznamovala pesnikovo življenje in usodno vplivala na njegovo ustvarjanje.

Prisluhnimo pesmi Povodni mož, ki je bila napisana za prevzetno Julijo ...

<https://www.youtube.com/watch?v=FRnmrF5IMtI>

**Okoli leta 1837 se je zapletel v razmerje z revno šiviljo
Ano Jelovšek, ki mu je rodila tri otroke, Terezijo,
Ernestino in Franca.**

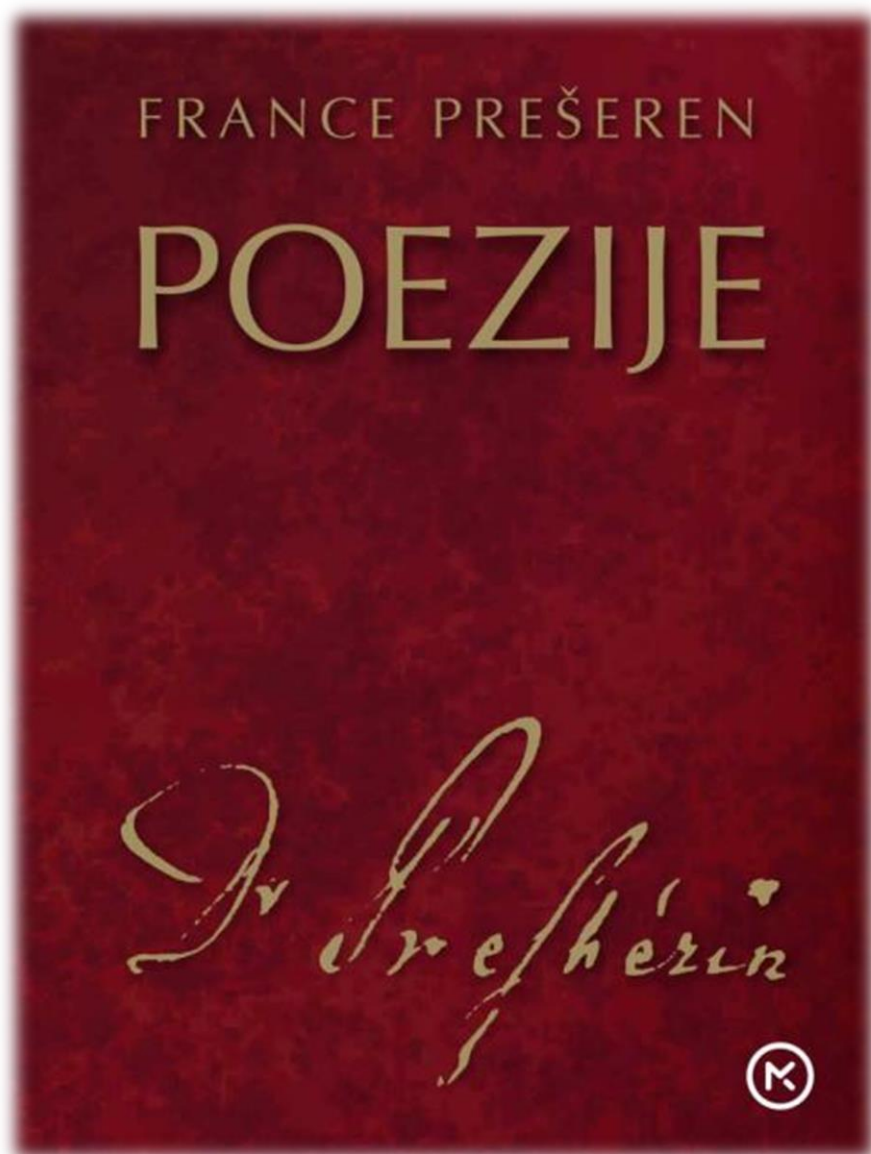
**Leta 1846 so mu po dolgih letih prošenj končno
odobrili samostojno odvetniško pisarno v Kranju.**

Že čez dve leti pa je pesnik hudo zbolel.

Umrl je 8. februarja 1849.

Za sabo je pustil neverjetno **zbirko pesmi**, med katerimi so najbolj znane: **Povodni mož**, Lenora, Ljubezenski soneti, Zabavljivi soneti, Gazele, **Sonetni venec**, Turjaška Rozamunda, Slovo od mladosti, Krst pri Savici, K slovesu, Nezakonska mati, Neiztrohnjeno srce in **Zdravljica**.

Zbrane in objavljene so v pesniški zbirki z naslovom **Poezije**.

Kot zanimivost velja omeniti še, da je **Prešernova podoba** krasila bankovec za tisoč tolarjev, reliefni obris njegovega portreta in rokopis prvega verza himne pa imamo tudi na **kovancu za dva evra**.

Kar nekaj Prešernovih pesmi je bilo v navdih slovenskim glasbenikom.

Poleg Zdravljice je uglasbena še pesem KAM – Tomaža Pengova, NEIZTROHNJENO SRCE – Andreja Šifrerja in O, VRBA – Vlada Kreslina.

Prisluhnimo Kreslinu ...

<https://www.youtube.com/watch?v=-VgWANxuWo>

Cerkev sv. Marka v Vrbi na Gorenjskem

S pomočjo posnetka ponovimo, kaj vse smo danes izvedeli o dr. Francetu Prešernu.

https://www.youtube.com/watch?v=5RzmMgrm_TY

Njegovo življenje je bilo zanimivo, kajne?

**Si upate svoje znanje o Prešernu preizkusiti na kvizu?
Najdete ga na spodnji povezavi.**

<https://youtu.be/VH0FWjkP5tQ>

Če bi še preizkušali svoje znanje, odprite in rešite tole

...

<https://kveez.com/si/france-preseren/#startq>

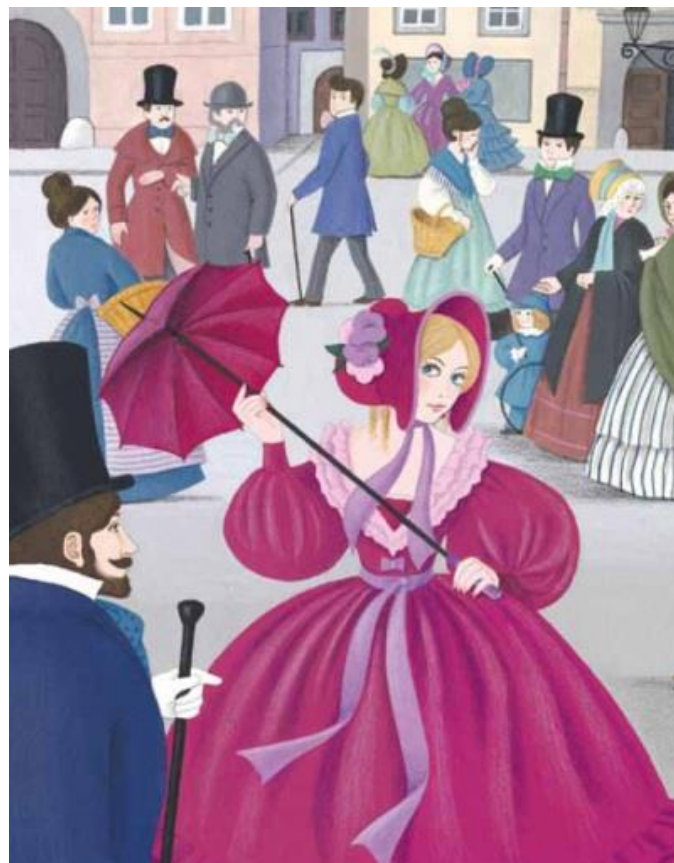
**KAKO STE SE IZKAZALI? KAKO DOBRO
POZNATE NAŠEGA NAJVEČJEGA PESNIKA?
STE ZADOVOLJNI?**

POVODNI MOŽ

Povodni mož je prva balada Franceta Prešerna, ki je nastala v njegovem mladostnem obdobju.

Zgodba govori o lepi, mladi, spogledljivi in domišljavi Urški, ki se ji noben moški ne more upreti. Na Starem trgu sredi Ljubljane se odvija ples, na katerem Urška zavrača fante enega za drugim. Plesa je že skoraj konec, ko si zaželi plesati s skrivnostnim mladeničem. Ta jo prosi za ples in Urška privoli. Kljub grmenju in vetru se vrtita vse hitreje, dokler se ne zavrtita do rečne brežine in izgineta v vrtincu Ljubljanice. Balada je sestavljena iz 84 verzov - 14 kitic po 6 verzov.

Pesem smo že poslušali, zdaj pa jo še preberimo.

Povodni mož

Od nekde lepe so Ljubljanke slovele,
al lepši od Urške bilo ni nobene,
nobene očem bilo bolj zaželene
ob času nje cvetja dekleta ne žene. -
Ko nárbolj iz zvezd je danica svetla,
narlepši iz deklic je Urška bila.

Mnógtére device, mnógtére ženice
oko je na skrivnem solzé preliválo,
ker Urški srce se je ljubega vdalo;
al ljubih bilo je nji vedno premalo.
Kar slišala moških okrog je slovét,
skušála jih v mreže razpete je ujet.

Je znala obljúbit, je znalá odreči,
in biti priljudna, in biti prevzetna,
mladenče unémat, bit staršim prijetna;
modrij in zvijač je bila vseh umetna;
možake je dolgo vodila za nos,
ga stakne nazadnje, ki bil ji je kos.

Na Starem so trgu pod lipo zeleno
trobente in gosli, in cimbale pele,
plesále lepote 'z Ljubljane so cele
v nedeljo popoldan z mladenči vesele;
bila je kraljica njih Urška brhka,
plesáti ni dolgo nje volja bila.

Jih dókaj jo prosi, al vsakmu odreče,
prešerna se brani in ples odlašuje,
si vedno izgovore nove zmišljuje,
že sonce zahaja, se mrak približuje;
že sedem odbila je ura in čez,
ko jela ravnat se je Urška na ples.

Al, ker se ozira, plesavca si zbira,
zagleda pri mizi rumeni junaka;
enacga pod soncam mu ni korenjaka,
želi si plesáti z njim deklica vsaka -
omrežit ga Uršika lepa želi,
zaljubljeno v njega obrača oči.

To videt, mladenič se Urški približa:
"Al hôtla bi z mano plesati?" ji pravi,
"kjer Donava bistri pridruži se Savi,
od tvoje lepote zaslišal sem davi,
že, Uršika zala! pred tabo sem zdaj,
že, Uršika zala! pripravljen na raj!"

To reče in se ji globoko prikloni,
sladkó mu nasmeja se Uršika zala:
"Nobene stopinjice še nisem plesala,
de čakala tebe sem, res je, ni šala -
zatorej le hitro mi roko podaj,
lej, sonce zahaja, jenjuje že raj!" -

Podal ji mladenič prelepi je rôko,
in urno ta dvá sta po pódu zletela,
ko de bi lahké peretnice imela,
bila bi brez trupla okrog se vrtela,
ne vidi se, kdaj de pod noga udar',
plesala sta, ko bi ju nosil vihar.

To videti, drugi so vsi ostrmeli,
od čudeža godcam roké so zastale;
ker niso trobente glasova več dale,
mladenča nogé so trdó zaceptale;
"Ne maram," zavpije, "za gosli, za bas,
strun drugih, ko plešem, zapoje naj
glas!"

So brž pridrvili se črni oblaki,
zasliši na nebu se strašno gromenje,
zasliši vetrov se sovražno vršenje,
zasliši potokov derečih šumenje,
pričjóčim po koncu so vstali lasje -
oh, Uršika zala, zdaj tebi gorje!

"Ne boj se, ti Urška! le hitro mi stópi,
ne boj se," ji reče, "ne boj se gromenja,
ne boj se potokov ti mojih šumenja,
ne boj se vetrov mi prijaznih vršenja;
le urno, le urno obrni peté,
le urno, le urno, ker pozno je že!"

"Ah, majhno postojva, preljubi
plesavec!
de jaz se oddahnem, de noga počije."
"Ni blizo, ni blizo do bele Turčije,
kjer v Donavo Sava se bistra izlije;
valovi šumeči te, Urška! želé,
le úrno, le urno obrni peté!" -

To reče, hitreje sta se zasukála,
in dalje in dalje od pôda spustila,
na bregu Ljubljance se trikrat zavila,
plesáje v valove šumeče planila.
Vrtinec so vidli čolnarji dereč;
al Uršike videl nobeden ni več.

Odgovorimo na sledeča vprašanja...

Koliko dogodkov opisuje pesem?

Koliko oseb nastopa? Malo ali veliko?

Ali se med seboj pogovarjajo?

Kako se zgodba konča za Urško?

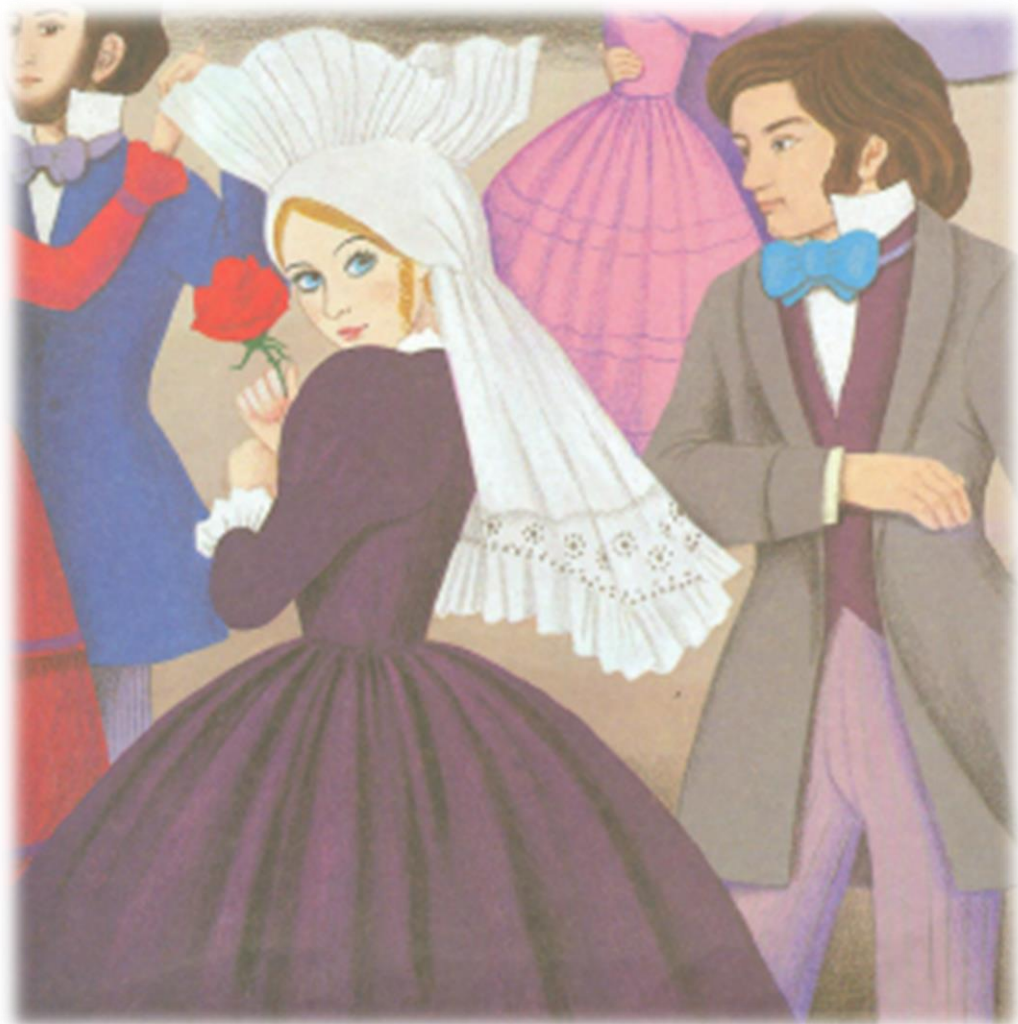
Ali je pesem napeta? Kje je najbolj napeto? S čim se v pesmi to kaže?

1. NALOGA

Razdelite se v skupine in določite vloge za pesem o povodnem možu. Določite bralca veznega besedila, izberite Urško, povodnega moža, plesalce.

Dramatizacijo popestrite z glasbeno spremljavo (ploskanje, topotanje z nogami, žvižganje,...)

Ob koncu igro zaigrajte pred razredom.

2. NALOGA

Prešernova hči Ernestina se takole spominja
svojega očeta...

Njegov obraz je bil zdravo rdeč in nekoliko
zagorel od sonca. Čelo je bilo belo in ne previsoko,
ker je bil zelo bujnih las. Njegovi lasje so bili
mehki, daljši in temno rjavi, skoraj črni. Imel je
bolj majhne, sive oči. Obrvi je imel svetle in
košate, nos podolgovat in zakrivljen. Usta je imel
majhna, zgornja ustnica je nekoliko molela prek
spodnje.

Brado je imel okroglo s plitvo jamico.

Dopolnite oziroma narišite Prešernov obraz po
Ernestininem opisu.

**PORTRET FRANCETA PREŠERNA PO OPISU
HČERE ERNESTINE**

3. NALOGA

Narisan portet Franceta Prešerna prilepite v zvezek za slovenščino in ob njem zapišite deset zanimivih podatkov, ki so se vam danes najbolj vtisnili v spomin.

Nanizajte jih v smiselnem vrstnem redu.

V parih drug drugemu preberite, kar ste izpostavili.

